

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТУВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

О.В Захарова

Донецький національний технічний університет

Визначено основні проблеми у сфері інвестування у людський капітал в Україні. Сформульовано можливі напрямки покращення стану інвестування у людський капітал.

Своєчасне та раціональне інвестування у людський капітал є одним з дієвих інструментів забезпечення достатнього рівня ефективності діяльності підприємства. В сучасних умовах економічної кризи існує висока ймовірність зниження роботодавцями інтенсивності інвестування у людський капітал з метою економії та максимального заощадження коштів підприємства для гарантування на певний час безпечних умов його життєдіяльності. Проте саме в цей період інвестиції у професійний розвиток персоналу повинні здійснюватися у достатньому обсязі, створюючи тим самим підґрунтя для ефективної діяльності підприємства у найближчій перспективі та у посткризовий період. В цих умовах доцільним може бути здійснення критичного аналізу щодо ефективності здійснення кожного з видів інвестування у людський капітал з метою оптимізації та врегулювання загальних інвестиційних потоків роботодавця.

Фундаментальним видом інвестування у людський капітал є освіта, яка забезпечує умови для формування молодого людини як особистості та професіонала у обраному напрямку навчання та подальшої праці. Одночасно головною задачею освіти є забезпечення попиту підприємств всіх видів діяльності та форм власності достатньою чисельністю молодого персоналу необхідного професійно-кваліфікаційного рівня. Однією з особливостей сучасного етапу розвитку економіки та надання освітніх послуг в Україні є досить низький престиж не лише робітничих та інженерно-технічних професій, але і соціально значимих та суспільно визначальних спеціальностей, до яких можна віднести професію вчителя, лікаря-педіатра, викладача та ін. Більшість осіб, які закінчують вищі навчальні заклади за даними спеціальностями надалі не бажають працювати за фахом навіть в умовах високого попиту на ринку праці на дані категорії працівників. Основною причиною такого стану є низький рівень престижу даних професій та невисокий рівень оплати

їх праці. В результаті кошти, які були інвестовані державою або родиною на отримання даного рівня освіти повністю не окупаються та можуть вважатися безповоротно втраченими.

Дієвим заходом стабілізації та покращення рівня надання освітніх послуг в Україні є створення на державному рівні дієвої маркетингової стратегії визначення дійсної потреби різних секторів економіки у певних фахівцях та кваліфікованих робітниках із подальшою зміною державної освітньої концепції у напрямку її спрямування на підготовку дефіцитних фахівців у достатній кількості та на високому якісному рівні. Досягнення даної вимоги дозволить скоротити розмір коштів, які інвестуються роботодавцями на повторне навчання молодих фахівців та кваліфікованих робітників при їх прийнятті на роботу, що підвищить рівень окупності всіх складових витрат на освіту персоналу підприємств всіх форм власності та видів економічної діяльності.

Одним з чинників кількісних змін, які протягом останніх двадцяти років відбувалися в системі професійно-технічної та вищої освіти в Україні, був перехід на ринкові принципи розвитку економіки України. Під реформування в першу чергу потрапив порядок фінансування освітніх послуг завдяки здійсненню підготовки фахівців не лише за бюджетною формою навчання, а також і на платній основі за рахунок коштів підприємств, які мають потребу у молодих фахівцях і кваліфікованих кадрах та за рахунок власних коштів здобувачів та членів їх родин. Паралельно спостерігався процес створення недержавних вищих навчальних закладів, які здійснюють свою діяльність на умовах повного комерційного розрахунку та самоокупності при умові обов'язкового їх дотримання нормативних вимог МОН України щодо якості освітніх послуг. Проте навіть повне виконання даних вимог недержавними вищими навчальними закладами не дає стовідсоткової гарантії уникнення вірогідності або неякісної підготовки студентів, або випуску неконкурентоспроможних фахівців на вітчизняний ринок праці.

В сучасних умовах офіційно дозволених форм фінансування закладів вищої освіти виявилось недостатньо для якісного надання освітніх послуг та утримання основного капіталу даних установ у належному стані. Так, на одному з останніх засідань Ради ректорів України було обґрунтовано рішення щодо необхідності реформування системи фінансування вищої школи шляхом залучення нових джерел, серед яких було названо місцеві бюджети, банківські позики та кошти міжнародних організацій і фондів [1]. Необхідність даного кроку обумовлюється достатньо низьким рівнем бюджетного фінансування

закладів освіти в Україні. І це не зважаючи на той факт, що протягом останніх років спостерігається зростання квоти бюджетного фінансування закладів освіти: у 2008 р. на дану статтю було спрямовано 7,2% бюджетних коштів, що на 36% більше рівня 2004 р. Однак, за розрахунками фахівців та відповідно до міжнародних норм, для забезпечення високої якості освітнього процесу щорічний розмір фінансування закладів освіти повинен складати не менше, ніж 8-10% бюджетних коштів країни [2, с.129]. Як показує досвід провідних економічно розвинених країн світу, інвестування коштів у розвиток освіти з різних джерел повинно здійснюватися стабільно зростаючими темпами, що дозволить даному сектору економіки перестати бути виключно затратним та забезпечити високий рівень його конкурентоспроможності на перспективу. Таке положення дозволить підвищити існуючий рівень якості науково-педагогічних кадрів навчальних закладів та покращити матеріально-технічну базу освітніх установ України. Наряду із освітою, визначальною складовою інвестування у людський капітал є також фінансування на державному рівні інноваційної наукової діяльності та досліджень. Протягом останніх років рівень щорічних вкладень у наукові дослідження в середньому по країнам ЄС становив близька 1,93% від загального обсягу ВВП, при відповідному значенні даного показника для США – 2,59%, Японії – 3,15% та Фінляндії – понад 3,50% [3, с.11]. Таке відставання викликає стурбованість у Європейській Раді ЄС, яка починаючи з 2000 р. проголосила нову стратегічну мету для Європейського Союзу – побудувати високо конкурентноспроможну, динамічну, засновану на знаннях економіку, яка забезпечить сталий економічний та соціальний розвиток. В якості одного з невідкладних заходів реалізації даної мети ЄС було визначено досягнення обсягу витрат на наукові дослідження на рівні 3% ВВП завдяки переважному зростанню частки витрат бізнесових структур у загальних фінансових потоках, спрямованих на розвиток науки.

Наявний стан фінансування наукових досліджень в Україні знаходиться на критично низькому рівні, що, без впровадження дійових заходів, може призвести до різкого скорочення науково-інноваційного потенціалу країни. Ситуація погіршується тим, що за оцінками українських науковців у країнах, де на наукові дослідження спрямовується менше ніж 2% ВВП, має місце руйнування інноваційного потенціалу і, як наслідок, відсутність або незначний вклад країни у світовий обсяг торгівлі високотехнологічною продукцією [4, с.45]. Такі наслідки повністю характерні для України. Одночасно спостерігається критично низький рівень зайнятості

українських працівників розумовою працею інноваційної спрямованості, хоча, наприклад, для умов США даний показник дорівнює біля 70% всіх зайнятих в економіці.

З метою запобігання подальшого руйнування інноваційного потенціалу України доцільним є негайне впровадження заходів щодо стабілізації економічного потенціалу України завдяки достатньому економічно-обґрунтованому рівню фінансування наукових досліджень та розробок з різних фінансових джерел. Це повинно стати підґрунтям розширеного відтворення вітчизняної наукової галузі завдяки комплексному оновленню матеріально-технічної бази, створенню умов для залучення перспективної молоді до наукових розробок та всебічного використання їх потенціалу та максимально тісне поєднання освіти, науки та виробничої сфери. Доступна високоякісна професійна освіта є однією з визначальних, фундаментальних складових формування людського капіталу як окремого суб'єкта господарювання, так і країни в цілому. Проте для забезпечення умов постійного відтворення людського капіталу необхідно персоналу надавати можливості для безперервного професійного навчання протягом всіх стадій життєвого циклу працівника на підприємстві.

Існуючий рівень інвестування більшістю малими та середніми українськими підприємствами у персонал, з метою його постійного розвитку, являється незадовільним. Проте, в першу чергу, це відбувається не через нестачу вільних коштів, а внаслідок не розуміння керівництвом більшості підприємств необхідності здійснення даної складової загального інвестування та непоінформованість в який термін і в якому вираженні буде отримана окупність від вкладених у персонал коштів. Проте, виходячи з досвіду вітчизняних крупних конкурентоспроможних промислових підприємств, синергетичного ефекту від інвестування можливо досягти лише при умові одночасного вкладення коштів у всі складові виробничої діяльності. Крім того, інвестування у людський капітал навіть незначної суми дозволить отримати значно більшу економічну віддачу у довгостроковій перспективі, ніж значні вкладення коштів у технічний розвиток підприємства.

Вкладення коштів у професійний розвиток персоналу здійснюється з метою активізації його виробничої та трудової віддачі, підвищення рівня продуктивності праці та скорочення непродуктивних втрат робочого часу. Для працівників ефективність інвестування у персонал в довгостроковій перспективі визначається зростанням рівня заробітної плати в результаті підвищення кваліфікаційного рівня або у посаді, зростанням престижу праці та

ступеню задоволеності нею. У найближчій час ефективність інвестицій у людський капітал для працівника може бути пов'язана із можливістю отримання нових знань та відчуттям потреби підприємству.

Виконаний аналіз стану інвестування у людський капітал з різних джерел дозволив виявити значну кількість проблем, вирішення яких вимагає негайного впровадження дієвих заходів, основними серед яких слід назвати: приведення у відповідність навчальні програми з підготовки фахівців за найбільш важливими для промисловості України спеціальностями до сучасних передових вимог виробництва; прискорення адаптації молодих фахівців до нових вимог виробництва та умов праці шляхом впровадження у навчальні процеси щорічної практики із обов'язковим її проходженням на різних підприємствах; створення системи ефективного залучення молоді до оволодіння робітничих професій шляхом підвищення престижності робочої праці та пропаганди соціального престижу робітничих професій; забезпечення високої якості підготовки випускників і майбутніх працівників завдяки використанню у процесі навчання новітніх розробок та наукових досягнень; збільшення бюджетного фінансування інноваційних наукових досліджень на початковому етапі до 1,7% ВВП, а у перспективі – доведення фінансування до 2% ВВП; створення на законодавчому рівні мотиваційного механізму стимулювання роботодавців до активного інвестування у персонал.

Висновки

Комплексне виконання пропонованих заходів дозволить створити умови для забезпечення соціально-економічної ефективності інвестування у людський капітал як на мікро-, так і на макрорівні.

Бібліографічний список

1. МОН выступает за изменение финансирования вузов / Пресс-служба Министерства образования и науки Украины, 19.05.2009 г., 10:33: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediaport.ua/news/ukraine/63235>
2. Соболев В.М. Менеджмент в области инвестиций и персонала: особенности в переходной экономике / В.М. Соболев, В.Е. Шедяков. – Харьков: АО „Бізнес Інформ”, 1996. – 176с.
3. Програми та інструменти інноваційного розвитку економіки Європейського Союзу. Українські проєкції = Programmes and Instruments of the EU's economy innovation development. Ukrainian Projections: Міжнар. конф., Київ, листоп. 2006 року / Редкол.: Смертенко П.С., Коломієць О.В., Кінько Т.А. та ін. – К.: ФО-П Т.А. Кінько, 2007. – 64 с.
4. Снігова О.Ю. Оцінка соціальної проблеми використання порогових значень соціальних показників / О.Ю. Снігова // Регіональна панорама. – 2004. – №4-5. – С.42-46.